

ΠΗΝΕΛΟΠΗ

ΔΕΛΤΑ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΜΕ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Ο κάμπος του Ρουμλουκίου

Ο ΗΛΙΟΣ, χαμηλώνοντας, ρόδιζε τις χιονισμένες κορυφές του Ολύμπου, χρύσιζε τους νερόλακκους που είχε αφήσει εδώ κι εκεί η χθεσινή βροχή στον λασπωμένο κάμπο, που απλώνονταν ως πέρα, σταχτής, άχαρος, έρημος.

Πηδώντας από το ένα πόδι στο άλλο, σηκώνοντας κάθε φορά από έναν σβώλο λάσπη στο κάθε του τσαρούχι, γοργά προχωρούσε ένα νέο αγόρι, μόνο ζωντανό πλάσμα στην πλατιά αυτή ερημιά, άφοβα, αμέριμνα, περιφρονώντας τον κάματο του δρόμου, μέσα στο μαλακό λασπιασμένο χώμα.

Κάπου κάπου σήκωνε το κεφάλι, και κάτω από το γουνίσιο του καλπάκι έριχνε μια διαπεραστική ματιά ολόγυρα. Και πάλι χαμύλωνε το μέτωπο, ξανάπιανε τον γλοιώδη του δρόμο.

Μα έξαφνα στάθηκε.

Λίγο παραπέρα, πλάγι σ' ένα τσουρουφλισμένο από τον άνεμο θάμνο, ένα κεφάλι παιδιού ξεκόβουνταν στη σταχτεράδα του κάμπου. Ήταν ξεσκούφωτο, ισχνό, και τα μεγάλα αμυγδαλωτά του μάτια ξεχώριζαν κατάμαυρα στο χλωμό του πρόσωπο.

— Γιωβάν!... Το ήξερα πως θα σε βρω κάπου εδώ! είπε βουλγάρικά ο μεγάλος· μα τι περιμένεις;

Ο μικρός δεν αποκρίθηκε. Σιωπηλά, με κάτι σα σεβασμό σε όλο του το μουτράκι, κοίταζε τον μεγαλύτερό του.

— Γιατί δεν απαντάς; ρώτησε πάλι ο μεγάλος. Τι κάνεις εδώ; Έχεις δουλειά;

Ο μικρός αργοκούνησε αρνητικά το κεφάλι. Ήταν ως επτά οκτώ χρόνων, αδύνατο κακοθρεμμένο παιδί, φτωχοντυμένο και ξυπόλυτο. Τα μαλλιά του αχτένιστα και πυκνά, έπεφταν στο μέτωπό του, σκίαζαν ακόμα περισσότερο τα σκιερά του μάτια.

— Δεν έχεις δουλειά; Άκου δω, εγώ έχω να σου δώσω μια δουλειά. Θα μου την κάνεις;

Ο Γιωβάν πάλι δεν αποκρίθηκε.

Ο άλλος άνοιξε το ρούχο του και τράβηξε από τον κόρφο του μια μακρόστενη σακούλα.

— Κοίτα δω!... Θες ψωμί; Θες τυρί; Έλα! Θα φας καλά!... είπε γελαστά.

Τα πεινασμένα μάτια του Γιωβάν πήγαιναν από το ψωμοτύρι στο πρόσωπο του άλλου και πάλι στο ψωμοτύρι. Μα δεν αποκρίνονται.

— Έλα, θα σου το δώσω όλο το τυρί μου. Έχω και τρία ζαχαράτα — τα θέλεις; έκανε δελεαστικά ο μεγάλος.

Ο Γιωβάν πέταξε μπρος, ακατάδεχτα, το κάτω του χέιλι.

— Δεν το κάνω για τα ζαχαράτα σου, ούτε για το άσπρο σου τυρί! αποκρίθηκε. Το κάνω για σένα, Αποστόλη.

— Γεια σου Γιωβάν! Το ήξερα πως είσαι χρυσό παιδί, είπε γελαστά ο Αποστόλης. Μα πάρε και το ψωμί και το τυρί. Εγώ έφαγα, δεν πεινώ. Να, πάρε και τα ζαχαράτα. Μα άκουσε: Έχεις κουράγιο να πας ως το Κλειδί;

— Πώς! έκανε ο Γιωβάν. Είναι μισή ώρα από δω, αν τρέξω.

— Μα θα πας απόψε.

— Θα πάγω αμέσως!

Ο Αποστόλης τον κοίταξε με οίκτο.

— Μοιάζεις πεινασμένος, του είπε. Γιατί δε σου δίνει να φας ο θειος σου;

Ο Γιωβάν σήκωσε τον ένα ώμο χωρίς ν' αποκριθεί.

— Τι θες από το Κλειδί; ρώτησε.

— Θα πας τρεχάτος εκεί.

Έριξε μια ματιά κατά τη δύση ο Αποστόλης και είπε:

— Δεν το κάνεις σε μισή ώρα· θέλεις ώρα γεμάτη. Μα έχεις καιρό πριν νυχτώσει. Μη σε δείρει όμως ο θειος σου, αν αργήσεις;

Ο Γιωβάν σήκωσε πάλι τον ώμο του.

— Τι θες από το Κλειδί; ξαναρώτησε.

— Θα πας στον μπαρμπα-Θανάση... ξέρεις... αυτουνού που έχει το μεγάλο αλέτρι. Και θα του πεις: «Ο Αποστόλης σου μινά να του ετοιμάσεις στρωματσάδα». Κατάλαβες;

— Κατάλαβα, αποκρίθηκε ο Γιωβάν, κι έκανε να φύγει.

— Άκου δω! του φώναξε ο Αποστόλης. Πες του να σου δώσει καμιά φασουλάδα!...

Μα ο Γιωβάν ήταν κιόλας μακριά. Τον ακολούθησε ο Αποστόλης με τα μάτια, ένα τόσο δα πραγματάκι που πηδούσε τους νερόλακκους, δαγκάνοντας βούκες βιαστικές από το ψωμί και το τυρί που κρατούσε σε κάθε χέρι.

«Το κακόμοιρο...» μουρμούρισε ο Αποστόλης ελληνικά.
«Το κακόμοιρο, το λιμασμένο... το φτωχό...»

Και ξανάφυγε τρεχάτος, πηδώντας και αυτός πάνω από τους νερόλακκους, μέσα στην πηχτή λάσπη, τραβώντας κατά τη θάλασσα.

Αργά κατέβαινε το σούρουπο στον κάμπο. Άνεμος λαφρύς είχε σηκωθεί και ολοένα πιο γρήγορα έτρεχε ο Αποστόλης κατά τις εκβολές του Αξιού.

«Να 'πιανε βαρδάρης...» μουρμούρισε «να ξέραινε λίγο

τον βάλτο... Θα ήταν πιο εύκολη η επιστροφή... γι' αυτούς...»

Έριξε μια ματιά στον βούρκο πίσω του, όπου στο μούχρωμα γυάλιζαν οι νερόλακκοι και τα νερομαζώματα.

«Παλιονοτιάς...» μουρμούρισε. «Δε φελάει και αν φυσίζει...»

Ήταν νύχτα βαθιά σαν έφθασε σε μια καλύβα ψαράδων, όπου έκαie μια πετρελένια λάμπα μπρος σ' ένα γυάλινο παράθυρο.

Γύρω σε μια φωτιά, αναμμένη στη μέση του πατώματος, πέντε έξι ψαράδες, καθισμένοι ανακούρκουδα, ζέσταιναν τα χέρια τους στη φλόγα. Δυο γυναίκες, μάνα και κόρη, πηγαυνοέρχουνταν, έριχναν κρεμμύδια σε μια χύτρα που κρέμουνταν από τη στέγη πάνω στη φωτιά, όπου έβραζε μια ορεκτική παρόσουπα.

— Καλώς το παιδί μας, είπε η μεγαλύτερη γυναίκα, με την κουλακιώτική της προφορά που τρώγει τα φωνήεντα, και χαμογελώντας στο αγόρι που έφθανε.

Σήκωσαν οι ψαράδες το κεφάλι και τον καλωσόρισαν και αυτοί καλόβουλα.

— Σε περιμέναμ, του είπε ο ένας, ο γεροντότερος, με μακριές άσπρες μουστάκες, που έπεφταν ίσια κάτω και ανακατώνουνταν με τα γένια του. Κοντεύν μεσάνυχτα.

—Μην άργησα; ρώτησε ο Αποστόλης. Δεν πρόφθασα να ξεκινήσω νωρίτερα, μπαρμπα-Λάμπρο. Περίμενα τον Δήμο. Μα δε φάνηκε.

— Ο Δημς ξεκίνησε με τς άλλς βαρκς, αποκρίθηκε ο μπαρμπα-Λάμπρος, βαριά προφέροντας το σ και καταπίνοντας κι εκείνος τις συλλαβές του. Ηρθ' νρις κι έφυγ με τα πδγιά μας.

— Έφυγαν μόλις βράδιασε, τάχα πως παν για ψάρια, πρόσθεσε η κόρη του μπαρμπα-Λάμπρου, ρίχνοντας μια

φούχτα αλάτι στη χύτρα. Μου είπαν να πας — πως θα τους ανταμώσεις.

Οι ψαράδες είχαν σηκωθεί και φορούσαν τη ζιάκα¹ και το καλπάκι τους.

— Παμ! είπε ο γερο-Λάμπρος. Κοίταξ γναικ ναν καλή η κακαβιά!

Και όλοι μαζί, αργοί στις κινήσεις τους, με ώμους σκυφτούς, τράβηξαν κατά τη θάλασσα.

Δυο βάρκες, με πλατιές καρένες, περίμεναν στην ακρογιαλιά. Μπήκαν μέσα οι ψαράδες και τράβηξαν κατά το πέλαγος.

—Βλεπς τιπτ Αποστόλ; ρώτησε ο μπαρμπα-Λάμπρος.

Σκυφτός στην πλώρη, ζητώντας με το βλέμμα να τρυπήσει τη μαυρίλα μπροστά του, ο Αποστόλης αποκρίθηκε:

— Τίποτα... Θα πάει χαμένη και τούτη η νύχτα. Άλλα ψαράδκ δε βλεπς; ρώτησε ένας από τους άντρες στα κουπιά.

— Κανένα... Μόνος ακούγεται ο Μητρός, εδώ κοντά μας... μα ούτ' αυτός δε φαίνεται. Σκοτάδι, μαθές...

— Ε, καμμέν, κρμς στα μάτια σ, που εχν κι όνομ πως βλεπν στο σκοτάδι!... κορούιδεψε ο μπαρμπα-Λάμπρος.

— Σα δεν έχει τίποτα, πώς να δουν κάτι; αποκρίθηκε ήσυχα ο Αποστόλης. Ο Δεσπότης θα γελάστηκε.

— Αμ δε γελιέτ ο Δεσπότης! έκανε ο μπαρμπα-Λάμπρος. Τραβάτ μπροστά πδγιά!...

Και σιωπηλά προχώρησε η βάρκα στο σκοτάδι. Και πέ-
ρασε η ώρα.

— Τα τρία μας ψαράδικα... ψιθύρισε ο Αποστόλης.

1. Ζιάκα: Σακάκι από ύφασμα ντόπιο, μάλλινο, που λέγεται σαγιάκι.

— Κατά πού; ρώτησε ο κοντινότερος, σπκώνοντας έξω από το νερό το κουπί του.

— Κατάπρωρα... και τα τρία... Και, κάνοντας χωνί τα χέρια του, ο Αποστόλης ρώτησε χαμηλόφωνα: Ρε Δήμο... βρήκατε ψάρι;

Από το σκοτάδι βγήκε μια φωνή, χαμηλή και αυτή.

— Τιπτ ακόμ....

Και απ' αλλού, μακρύτερα, άλλη φωνή σπκώθηκε:

— Μην 'σαι συ, ρε Λάμπρο;

— Εγώ ειμ, αποκρίθηκε ο ψαράς. Παμ αντάμ απ' δω κι εμπρός.

Και πάλι βούτηξαν τα κουπιά στο νερό, αργά, σιωπηλά. Λίγην ώρα πήγαιναν.

Έξαφνα ο Αποστόλης ρίχθηκε πίσω και σήκωσε το πρώτο κουπί.

— Τσιμουδιά! μουρμούρισε.

Η διαταγή του πέρασε πίσω σαν αστραπή από στόμα σε στόμα και σιωπή τέλεια χύθηκε στα νερά.

Με το χέρι χωνί πίσω από το αυτί του, τα διαπεραστικά μάτια του καρφωμένα μπροστά του, ακροάζονταν ο Αποστόλης και κοίταζε.

Πέρασαν δευτερόλεπτα γεμάτα αγωνία.

Και ξαφνικά, από τη μαυρίλα μπροστά τους, μια αντρίκια φωνή, κόβοντας το μυστήριο της σιωπής, άφοβα ρώτησε:

— Ποιοι είστε εκεί; Είστε ψαράδες Κουλακιώτες;

Τρεις τέσσερις φωνές μεμιάς αποκρίθηκαν:

— Μεις είμαστ! Καλώς ορίστ!...

Ένας ψίθυρος χαρούμενος έτρεξε στη σκοτεινή επιφάνεια του νερού.

— Κουλακιώτικη προφορά! Δικοί μας είναι!...

Οι ψαράδες τώρα βουτούσαν με ορμή τα κουπιά τους, σίμωναν μια βάρκα που ξεπρόβαλε σαν φάντασμα από το σκοτάδι και χέρια απλώθηκαν από τις δυο μεριές, πιάστηκαν, σφίχθηκαν. Κάνες γυάλισαν στη θαμπή αστροφεγγιά και φυσίγγια, σειρές σταυρωτές, ξεχώρισαν στα στήθη. Άλλα τέσσερα ψαράδικα σίμωναν την ξένη βάρκα.

— Καλώς ορίστ!

— Καλώς σας βρήκαμε!

— Σας περιμένι μερς τωρ...

— Μας καντ μαυρ μάτια...

Η αντρίκια φωνή ξανακούστηκε, άφοβη, προστακτική από την ξένη βάρκα.

— Πόσες είστε βάρκες;

— Πεντ ολς μαζί, αποκρίθηκε ο μπαρμπα-Λάμπρος.

— Πέντε; Μία λοιπόν να μας οδηγήσει στην παραλία και οι άλλες τέσσερις να παν στο καϊκι.

— Πού ν τ' καϊκ, Καπτάν μ; ρώτησε ο μπαρμπα-Λάμπρος.

— Ως ένα μίλι από δω, ίσια μπροστά σας. Θα ξεφορτώσετε άντρες, όπλα και πολεμοφόδια. Ζητήσετε τον Καπετάνιο του καϊκιού, τον καπετάν Τάσο...

Παραγγελίες χαμηλόφωνες ανταλλάχθηκαν, διατάγματα, εξηγήσεις. Και η ξένη βάρκα, ακολουθώντας από κοντά τον μπαρμπα-Λάμπρο, βγήκε στην ξηρά.

Τρεις άντρες, οπλισμένοι σαν αστακοί, ξεμπαρκάρησαν.

— Κλωσ μς ηρθτ, παλκάρ! είπε πάλι χαρούμενος ο μπαρμπα-Λάμπρος, ξανασφίγγοντας χέρια... Ποιος είν' ο καπτά Νικφόρς;²

— Εγώ είμαι, είπε ο ένας, ο ψηλότερος, με την άφοβη

2. Νικηφόρος: Ανθυποπλοίαρχος Ιωάννης Δεμέστιχας.

φωνή που είχε ακουστεί στο σκοτάδι. Κι εδώ, ο καπετάν Κάλας³ και ο υπαρχηγός του ο καπετάν Ζήκης!⁴ Θα περιμένομε δω τις βάρκες;

—Λατ σην κλυβ μ, να ζστθειτ, να φατ, και θαρθν τ'πραμτ σς!...

—Λέγω καλύτερα να περιμένομε δω τους άντρες μας, πρότεινε ο καπετάν Νικηφόρος στους συντρόφους του.

Συμφώνησαν και οι δύο.

Ένας ναύτης του καϊκιού και δυο άλλοι οπλισμένοι άντρες που περιέμεναν μες στην ξένη βάρκα, ξεφόρτωσαν λίγα τουφέκια και δυο τρεις βαριές κασούλες και ξαναμπήκαν στη βάρκα να πάνε να ξεφορτώσουν το καϊκι.

— Φηστ τα τφεκ σς, πρότεινε ένας ψαράς.

— Το ντουφέκι δεν το 'ποχωρίζεται ο Κρητικός, αποκρίθηκε ένας από τους αρματωμένους άντρες, με χαρακτηριστική κρητική προφορά.

— Κλα κανς, είπε ο μπαρμπα-Λάμπρος. Και πγαιντ ββα, μ' σας παρ μρωδιά κανένς Τουρκς τσαούσς...

Ο ναύτης μπήκε στα κουπιά και η βάρκα χάθηκε πάλι στο σκοτάδι.

Στο μεταξύ, οι τρεις καπεταναίοι ζητούσαν πληροφορίες από τον μπάρμπα-Λάμπρο, χαμηλόφωνα, ενώ δυο παράδες έστηναν καραούλι μακρύτερα.

— Οδηγούς για τη λίμνη των Γιαννιτσών έχετε; ρώτησε ο καπετάν Κάλας.

— Αμ δν εχμ; έκανε ο μπαρμπα-Λάμπρος, σείοντας το κεφάλι του πλάγια, κατά τον καταφατικό τρόπο των χωρικών της Μακεδονίας. Εχμ δω τον Αποστόλ, κι εχμ και τον Δημ!

3. Κάλας: Υπολοχαγός Πεζικού Κωνσταντίνος Σάρρος.

4. Ζήκης: Επιλοχίας Πεζικού Χρήστος Καραπάνος.

— Και αυτός ο μικρός ποιος είναι; ρώτησε ο καπετάν Νικηφόρος με μια κίνηση του χεριού κατά τον Αποστόλη, που τον κοίταζε μαγεμένος.

Μα μεμιάς, ντροπιασμένο, υποχώρησε το αγόρι και χάθηκε στο σκοτάδι.

— Αυτός είν' ο Αποστόλς που σ' λέω.

— Αυτό το παιδί; αναφώνησε ο καπετάν Κάλας.

— Φτο τ' πδι; Δοκίμσ τ και βλεπς, αποκρίθηκε γελώντας ο ψαράς. Είν' ο καλύτερος δγος τουτς τς μριάς του Βρδαρ. Και ξερ' τ' Ρουμλούκ⁵ οπς κανένς!

Και χαμπλόφωνα τον κάλεσε:

— Αποστόλ, ελ δω!

Σίμωσε ο Αποστόλης, ντροπαλά, σκύβοντας το κεφάλι από το βάρος της χαράς και της υπερηφάνειας που θ' αποκρίνονταν στα ρωτήματα των καπεταναίων.

— Μη φοβάσαι, του είπε με καλοσύνη ο καπετάν Νικηφόρος, και πες μας: Ξέρεις να μας οδηγήσεις στη Λίμνη των Γιαννιτσών;

— Ξέρω, αποκρίθηκε ο Αποστόλης.

— Κι εκεί, στην περιφέρειά της, έχει χωριά ελληνικά;

— Έχει. Μα είναι φοβισμένα· σκοτώσανε πολλούς οι Βούλγαροι. Τώρα ήλθε ο καπετάν Άγρας στον Βάλτο.

— Ήλθε;... Πού; Πότε;

— Είναι κανένα δυο βδομάδες. Μπήκε στον Βάλτο...

— Στη Λίμνη των Γιαννιτσών;

— Ναι. Τη λέμε Βάλτο εδώ. Μπήκε ο καπετάν Άγρας και τώρα θα σπκώσομε κι εμείς κεφάλι!...

— Και σε ποιο μέρος του Βάλτου; Ξέρεις;

5. Ρουμλούκι: Ο κάμπος όλος νότια της Λίμνης των Γιαννιτσών, από τη Θεσσαλονίκη ως τον Αλιάκμονα ποταμό.

— Όχι, δεν ξέρω. Μα τ' άκουσα.

Σήκωσε το κεφάλι του, κοίταξε κατά τον Αξιό.

— Μα πρέπει να φεύγουμε, πρόσθεσε. Έχει δρόμο πολύ, και πρέπει να φθάσουμε στο χωριό πριν ξημερώσει.

— Σε ποιο χωριό;

— Στο Κλειδί. Έχω στείλει μήνυμα. Σας περιμένουν.

Οι πρώτες βάρκες έφθαναν. Άντρες και όπλα ξεφορτώθηκαν. Σε λιγότερο από μισή ώρα, όλα ήταν φορτωμένα στις πλάτες των αντρών.

Ο μπαρμπα-Λάμπρος πήρε τους τρεις καπεταναίους στην καλύβα του. Κι ενώ βιαστικά και χαρούμενα οι δυο γυναίκες τούς σερβίριζαν ψάρια και σούπα σε γαβάθες, ζέσταιναν εκείνοι χέρια και πόδια στη φωτιά, που αναμμένη στη μέση της καλύβας σκορπούσε τον καπνό ολόγυρα.

Ήταν και οι δυο καπεταναίοι πρωτόβγαλτοι, άπειροι. Ζητούσαν ολοένα πληροφορίες.

— Έννοια σας, Καπεταναίοι μου, είπε γελαστά η κόρη του ψαρά, ξαναγεμίζοντας τις γαβάθες τους. Θα σας τα πει όλα ο καπετάν Μανόλης ο Κατσαρός. Τα φρόντισε όλα ο Δεσπότης.

— Ποιος Δεσπότης; Δεν είδαμε κανένα Δεσπότη, είπε ο καπετάν Κάλας.

Το κορίτσι γέλασε.

— Έτσι τον λεν τα παλικάρια μας τον Αρχηγό, αποκρίθηκε.

Ο μπαρμπα-Λάμπρος έγενεψε με το κεφάλι κατά τον ποταμό κι έκλεισε το ένα μάτι.

— Δεσπότη λεν το Γενκό Προξν οι πολεμστάδες, είπε.

— Ποιον; Τον Κορομυλά; ρώτησε ο καπετάν Νικηφόρος.

— Σσσ... μη λες τ' όνομα! ψιθύρισε η κόρη του ψαρά.

— Ναι, αυτός είναι ο Δεσπότης.

Οι δυο οδηγοί, ο Δήμος και ο Αποστόλης, παρόντες σ' όλη αυτή την κουβέντα, τους βίαζαν να φύγουν.

— Έχομε δρόμο. Πρέπει να φθάσουμε πριν ξημερώσει.

Πήρε ο καθένας τον οπλισμό του, αποχαιρέτησαν τους φιλόξενους ψαράδες και ξεκίνησαν.

Μέσα από την ιστορία δύο παιδιών, τα οποία αναλαμβάνουν να βοηθήσουν τα ελληνικά αντάρτικα σώματα να καταλάβουν τη λίμνη των Γιαννιτσών, κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα, προβάλλονται, παράλληλα με την οδύνη του πολέμου, ο ηρωισμός, ο πατριωτισμός και η αναγκαία πίστη του ανθρώπου στην ελπίδα.

Συνοδεύεται από ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ με το απαραίτητο υλικό για τη διδακτική αξιοποίηση του έργου σύμφωνα με τους σκοπούς της διδασκαλίας που θέτει το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση:

- Χρονολόγιο του βίου και του έργου της Πηνελόπης Δέλτα
- Ιστορικό πλαίσιο-εποχή
- Πραγματολογικά σχόλια, πολιτισμικά στοιχεία
- Ιδεολογικοί άξονες
- Σκιαγράφηση χαρακτήρων
- Θέματα για συζήτηση
- Προτάσεις για διαθεματικές εργασίες • σχέδια project

ISBN 978-960-501-749-1

9 789605 017491

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 5749